

คำวินิจฉัย (พัตวา) จุฬาราชมนตรี ที่ 20/2557

เรื่อง การสะอเอในบริเวณที่ถูกขยายให้กว้างขึ้น รวมถึงการแกะาะวาฟ
และสะอบนชั้นสอง หรือชั้นสาม ของอาคารมัสยิดระรอม

คำถาม : การสะอเอในบริเวณที่ถูกขยายให้กว้างขึ้น รวมถึงการแกะาะวาฟและ
สะอบนชั้นสอง หรือชั้นสาม ของอาคารมัสยิดระรอม มีข้อชี้ขาดอย่างไร?

คำวินิจฉัย

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد وعلى آله وصحابه أجمعين ... وبعد :

คำถามที่ต้องการคำวินิจฉัยนี้มี 2 ประเด็น

ประเด็นที่หนึ่ง การแกะาะวาฟบนลานชั้นสองที่ถูกยกพื้นขึ้นสูงเหนือลานแกะาะวาฟเดิมหรือ
การแกะาะวาฟบนพื้นชั้นสองหรือชั้นสามของอาคารมัสยิดระรอมหรือดาดฟ้าของมัสยิดมีข้อชี้ขาด
อย่างไร?

คำวินิจฉัย ส่วนหนึ่งของเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับการแกะาะวาฟรอบอาคารอัล-กะอ์บะฮ์ ซึ่งการ
แกะาะวาฟจะใช้ไม่ได้หากขาดเงื่อนไขดังกล่าวคือการแกะาะวาฟนั้นจะต้องอยู่ในเขตมัสยิดระรอม
เงื่อนไขข้อนี้นักวิชาการเห็นพ้องตรงกันทั้งสี่มัซฮับ (1)

อิหม่ามอัน-นะวะวียกกล่าวว่า

” وَأَعْلَمُ أَنَّ الطَّوْفَ يَشْتَمِلُ عَلَى شُرُوطٍ وَوَأَجِبَاتٍ لَا يَصِحُّ بِدُونِهَا .....
فَأَمَّا الشُّرُوطُ الْوَأَجِبَاتُ فَتَمَانِيَةٌ مُخْتَلِفَةٌ فِي بَعْضِهَا ... الثَّانِي كَوْنُ الطَّوْفِ دَاخِلَ
الْمَسْجِدِ ... “

“และท่านจงรู้เถิดว่า แท้จริงการแกะาะวาฟนั้นจะครอบคลุมเงื่อนไขและสิ่งที่จำเป็นเอาไว้
หลายประการโดยการแกะาะวาฟนั้นจะใช้ไม่ได้ ด้วยเหตุที่ไม่มีเงื่อนไขและสิ่งจำเป็นดังกล่าว...

ส่วนเงื่อนไขที่จำเป็นนั้นมีแปดประการ ซึ่งมีความเห็นต่างกันในบางประการ... ประการที่ 2 การแกะวาวฟนั้นต้องอยู่ภายในมัศยิดฮะรออม ...” (1)

นักวิชาการในมัซฮับ อัช-ชาฟีอีย์ อธิบายเงื่อนไขของการแกะวาวฟประการนี้ว่า

” كَوْنُهُ فِي الْمَسْجِدِ وَإِنْ وَسَّعَ أَوْ كَانَ الطَّوَافُ عَلَى السَّطْحِ وَلَوْ مُرْتَبِعًا عَنِ الْبَيْتِ أَوْ حَالَ حَائِلٍ بَيْنَ الطَّائِفِ وَالْبَيْتِ كَالسَّقَايَةِ وَالسَّوَارِي ... ”

“การแกะวาวฟนั้นต้องอยู่ในขอบเขตของมัศยิด ถึงแม้ว่ามัศยิดได้ถูกขยายให้กว้างขวางออกไป (ตราบที่ยังคงไม่ออกนอกเขตแผ่นดินต้องห้าม) หรือปรากฏว่าการแกะวาวฟนั้นเป็นการแกะวาวฟบนหลังคาหรือดาดฟ้าของมัศยิด ถึงแม้ว่าผู้ทำการแกะวาวฟจะอยู่สูงกว่าบัยตุลลอฮ์ก็ตาม หรือมีสิ่งคั่นขวางระหว่างผู้ทำการแกะวาวฟกับบัยตุลลอฮ์ เช่นสถานที่สำหรับตักน้ำและเสา เป็นต้น” (2)

ชัยค์มุฮัมมัด อัช-ชีรบีเนีย อัล-เคาะฎีบ อธิบายเพิ่มเติมว่า

” ... وَيَصِحُّ عَلَى سَطْحِ الْمَسْجِدِ وَإِنْ كَانَ سَقْفُ الْمَسْجِدِ أَعْلَى مِنَ الْبَيْتِ كَالصَّلَاةِ عَلَى جَبَلِ أَبِي قُبَيْسٍ مَعَ ارْتِفَاعِهِ عَنِ الْبَيْتِ ، وَهَذَا هُوَ الْمُعْتَمَدُ ”

“และ (การแกะวาวฟ) บนหลังคา หรือดาดฟ้าของมัศยิดฮะรออมนั้นใช้ได้ ถึงแม้ว่าเพดานของมัศยิดนั้นอยู่สูงกว่าบัยตุลลอฮ์ก็ตาม เช่นเดียวกับการละหมาดบนภูเขาอับดุลบัยส์ ทั้งๆ ที่ภูเขานั้นอยู่สูงกว่าบัยตุลลอฮ์ และนี่คือสิ่งที่ได้รับการยึดถือ (มุอ์ตะมัด)” (3)

อิหม่าม อัน-นะวะวียกกล่าวว่า

” وَيَجُوزُ الطَّوَافُ فِي أُخْرِيَاتِ الْمَسْجِدِ وَفِي أَرْوَاقِهِ وَعِنْدَ بَابِهِ مِنْ دَاخِلِهِ وَعَلَى أَسْطِخْتِهِ وَلَا خِلَافَ فِي شَيْءٍ مِنْ هَذَا ... ”

“และอนุญาตให้ทำการแกะวาวฟในส่วนท้ายของมัศยิดในระเบียงเสาชของมัศยิดและที่ประตูด้านในของมัศยิดตลอดจนบนหลังคาหรือดาดฟ้าของมัศยิด และไม่มีข้อขัดแย้งในเรื่องนี้”

(1) อัล-มััจญมูอ์ ชัรฮุลมุฮัซซับ; อัน-นะวะวี : 8/18

(2) ฟัตหุลวะฮ์ฮาบ บิรริฮิมินฮัจญ์ อัล-ญาลาบ; ชัยคุดอิตลาม อญูยะห์ยา ชะกะรียา อัล-อันศอริย : 1/167, ฮาซียะฮ์ อัช-ชัยค์ อิบรอฮีม อัล-บัยรูรีย์ อะลา ชัรหิล อัล-ลามะฮ์ อิบนิ อัล-กอซิม อัล-ซีอซซีฮ์ อะลามัติน อัช-ชัยค์ อับดุลญูฮ์ : 1/600

(3) มุฆนีย์ อัล-มุห์ตาดญ์ อิลลา มะอริฟะติ มะอานี อัลฟาซ อัล-มินฮัจญ์; อัช-ชีรบีเนีย อัล-เคาะฎีบ : 1/487

แต่อิหม่าม อัน-นะวะวีรีย์ ได้ระบุต่อมามาว่า นักวิชาการสังกัดมัซฮับอัช-ชาฟีอี๊ยะของเราบางคน เช่น อัล-มาวัรดี๊ยะ และอัร-รุษยานี๊ยะ กล่าวว่า การแกะวาวฟจะใช้ได้นั้นมีเงื่อนไขว่า บั๊ยะตุลลอฮ์จะต้องเป็นอาคารที่อยู่สูงกว่าหลังคาหรือดาดฟ้า เหมือนอย่างทุกวันนี้ (ในสมัยอดีต) จนกระทั่งถ้าหากเพดานนั้นถูกยกสูงแล้วกลายเป็นว่าหลังคาหรือดาดฟ้าของมัซยิดอยู่สูงกว่าบั๊ยะตุลลอฮ์ ก็ถือว่า การแกะวาวฟบนหลังคาหรือดาดฟานั้นใช้ไม่ได้และอิหม่ามอะบูลกอซิม อัร-รอฟิอี๊ยะไม่เห็นด้วยกับคำกล่าวนี้และแย้งว่า : ไม่มีข้อแบ่งแยกใดๆ ระหว่างความสูงของบั๊ยะตุลลอฮ์ และความต่ำของบั๊ยะตุลลอฮ์ ซึ่งอิหม่ามอัน-นะวะวีรีย์ ระบุว่าคำกล่าวของอิหม่ามอัรรอฟิอี๊ยะเป็นสิ่งที่ถูกต้อง (1)

จากหลักฐานที่ระบุมาข้างต้นจึงวินิจฉัยได้ว่า การแกะวาวฟรอบบั๊ยะตุลลอฮ์บนลานแกะวาวฟ ชั้นที่สองซึ่งถูกยกระดับขึ้นเหนือลานแกะวาวฟเดิมและการแกะวาวฟบนพื้นของอาคารมัซยิดระดม ชั้นที่สองจนถึงชั้นดาดฟ้าหรือหลังคาของมัซยิดระดมถือว่าใช้ได้ตามมัซฮับอัช-ชาฟีอี๊ยะ และทัศนะของปวงปราชญ์ (ญุมฮูร อัล-อุละมาอ์) เพราะการแกะวาวฟในสถานที่ดังกล่าวยังคงอยู่ในเขตของมัซยิดระดม ถึงแม้ว่าการแกะวาวฟนั้นจะอยู่สูงกว่าอาคารบั๊ยะตุลลอฮ์ก็ตาม

และเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับการแกะวาวฟรอบอาคารอัล-กะอ์บะฮ์อีกประการหนึ่งก็คือ การแกะวาวฟนั้นจะต้องอยู่ภายในเขตของมัซยิดระดม เงื่อนไขข้อนี้ นักวิชาการเห็นพ้องตรงกันทั้งสี่มัซฮับ (2)

ประเด็นที่สอง การสะอ์ในบริเวณที่ถูกขยายให้กว้างขึ้นและการสะอ์บนชั้นที่สองหรือชั้นที่สูงกว่านั้น มีข้อชี้ขาดอย่างไร?

คำวินิจฉัย เนินเขาอัศ-เศาะฟา เป็นปลายสุดของภูเขาอ็อบัยบัยส์ และเนินเขาอัล-มัรวะฮ์ เป็นชื่อเรียกสถานที่ซึ่งรู้จักกัน ณ นครมักกะฮ์ เป็นปลายสุดของภูเขาอ็อยนุกอห์ และระยะทางระหว่างเนินเขาอัศ-เศาะฟา และเนินเขาอัล-มัรวะฮ์ คือ 770 คืบมือ (3) เรียกระยะทางระหว่างเนินเขาทั้งสองและสถานที่ระหว่างนั้นว่า อัล-มัสอา หมายถึง ทางหรือสถานที่ของการเดินสะอ์ ในตำราบางเล่มระบุว่า เนินเขาอัล-มัรวะฮ์ ตั้งอยู่บริเวณตีนเขาละอ์ละอ์ซึ่งเป็นส่วนปลายของภูเขาอ็อยนุกอห์และ ความกว้างของทางหรือสถานที่ของการเดินสะอ์ คือระยะความกว้างระหว่าง 2 มิลลิเมตร (4) และ ซัยด์ อัล-ฟากีฮีย์ ระบุว่า : ระยะคืบศอกของสิ่งที่อยู่ระหว่างอัศ-เศาะฟา และอัล-มัรวะฮ์ (ทางสะอ์) คือ 766 คืบศอกกับอีก 12 นิ้ว (5) สรุปได้ว่า อัล-มัสอาหรือทางสะอ์นั้นคือหุบเขา (อัล-วาดี๊ยะ) ที่อยู่

(1) กิตาบอัล-อิฎอห์ ฟิ มะนาลิก อัล-ฮัจญ์ วัล-อุมเราะฮ์; อัน-นะวะวีรีย์ : หน้า 223, กิตาบอัล-มัคญุมูฮ์ ชัรฮุล มุฮัซซับ; อัน-นะวะวีรีย์ : 8/53-54

(2) อัล-ฟิคุฮุลอิสลามียะฮ์ ว่า อะดิลละตุฮ์; ดร.วะฮ์บะฮ์ อัช-ชูฮัยลีย์ : 3/161

(3) ฮาซียะฮ์ อัช-ชูฮัยลีย์ อิบรอฮีม อัล-บัยญูรีย์ : 1/603-604

(4) อัล-อิฟศอห์ อะลา มะสอาลิล อัล-อิฎอห์; ซัยด์อัब्ดุลฟิตตาห์ ยูซัยน์ รอวะฮ์ อัล-มักกี๊ยะ ในกิตาบ อัล-อิฎอห์ : หน้า 254

(5) อัคบารมักกะฮ์; อัล-ฟากีฮีย์ : 2/243

ระหว่างเนินเขาอัศ-เศาะฟา และอัล-มัรวะฮ์ซึ่งจะใช้เดินสะอ์ในเส้นทางนี้ในพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์ และทางสะอ์นี้จะมีขอบเขตอันเป็นที่รู้จักกันตามมาตราวัดระยะทางหรือขนาดพื้นที่โดยบุคคลซึ่งเดินสะอ์ออกนอกเส้นทางหรือเบี่ยงออกนอกเส้นทางในระหว่างการเดินสะอ์จะรู้ถึงสิ่งดังกล่าวและมีผลทำให้การเดินสะอ์นั้นขาดความสมบูรณ์⁽¹⁾

อิหม่าม อัช-ชาฟีอีและบรรดานักวิชาการสังกัดมัซฮับ อัช-ชาฟีอี กล่าวว่า

“ لَا يَجُوزُ السَّعْيُ فِي غَيْرِ مَوْضِعِ السَّعْيِ ، فَلَوْ مَرَّ رَأَى مَوْضِعَ السَّعْيِ فِي زُقَاقِ الْعَطَارِينِ
أَوْ غَيْرِهِ لَمْ يَصِحَّ سَعْيُهُ ، لِأَنَّ السَّعْيَ مُحْتَصٌّ بِمَكَانٍ فَلَا يَجُوزُ فِعْلُهُ فِي غَيْرِهِ كَالطَّوَافِ ”

“ไม่อนุญาตให้ทำการสะอ์ในสถานที่ซึ่งมิใช่สถานที่ของการสะอ์ ดังนั้นหากว่าผู้ทำการสะอ์เดินอ้อมไปด้านหลังทางสะอ์ในตรอกอัล-อฏฏออรินหรือตรอกอื่นๆ การสะอ์ของผู้นั้นย่อมใช้ไม่ได้เพราะแท้จริงการสะอ์ถูกจำกัดอยู่กับสถานที่ จึงไม่อนุญาตให้ทำการสะอ์ในสถานที่อื่น เช่นเดียวกับการฎะวาฟ”⁽²⁾

และอิหม่าม อบูอะลี อัล-บันตะนัยญีย์ กล่าวว่าไว้ในตำรา อัล-ญามิอ์ของท่านว่า

“ مَوْضِعُ السَّعْيِ بَطْنُ الْوَادِي ”

“สถานที่ของการสะอ์นั้น คือท้องของอัล-วาดี (หุบเขาที่อยู่ระหว่างเนินเขาอัศ-เศาะฟาและอัล-มัรวะฮ์)”

และอัต-ดารีมียี กล่าวว่า : “หากผู้ทำการสะอ์เบี่ยงนอกเส้นทางเพียงเล็กน้อยก็ถือว่าอนุญาต แต่หากผู้เดินสะอ์เดินเข้าไปในเขตของมัสยิดฮะรอหมหรือตรอกอัล-อฏฏออรินก็ไม่อนุญาต⁽³⁾ และหนึ่งในเรื่องนៃที่จำเป็นของการเดินสะอ์นั้นคือผู้ที่เดินสะอ์จะต้องเดินไปตลอดเส้นทางระหว่างเนินเขาอัศ-เศาะฟาและอัล-มัรวะฮ์ ดังนั้น หากเดินไม่สุดระยะทางทั้งหมดแม้ขาดไปเพียงหนึ่งก้าวการสะอ์ของผู้นั้นก็ใช้ไม่ได้ แม้กระทั่งหากปรากฏว่าผู้นั้นทำการสะอ์โดยซัสต์ว์พาหนะก็มีเรื่องนៃว่า สัตว์พาหนะของผู้นั้นต้องเดินไปจนกระทั่งวางกีบเท้าของมันยังเนินเขานั้นเพื่อให้ครบระยะทางของการเดินสะอ์ และจำเป็นสำหรับผู้ที่จะเดินเท้าในการสะอ์จะต้องให้เท้าของตนสัมผัสกับเนินเขาทั้งในตอนเริ่มและตอนสิ้นสุดโดยจะต้องไม่มีช่องว่างเหลืออยู่ระหว่างเท้ากับเนินเขานั้น และจำเป็นที่ผู้นั้นจะต้องให้สัมผัสกับฐานของเนินเขาที่ตนเดินออกจากเนินเขานั้น และให้ปลายนิ้วเท้าทั้งสอง

(1) บะห์ซฺ หุกมิลมัศฮา บะฮ์ดฺ อัต-เตาซีอะฮ์ อัช-ชะฮฺดูดียะฮ์; อูศตาซ มุฮัมมัด อัต-ดะฮ์ อะห์มัดดี ตีฟิมฟีโนวารฮาร อัล-มััจญ์มะฮ์ อัล-ฟิเคฮีย อัล-อิสลามีย (รอบิฏาะฮ์ อัล-อาดัม อัล-อิสลามีย) ปีที่ 7 ลำดับที่ ฮ.ศ.1416-ค.ศ. 1995 : หน้า 318

(2) อัล-มััจญ์มุฮ์ ชัรฮฺลมุฮ์ซัซซับ; อัน-นะวะวีย : 8/102

(3) อ่างแล้ว : 8/102

ข้างของตนสัมผัสกับฐานของเนินเขาที่ตนเดินไปถึง ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นกรณีของผู้เดินสะอแอที่ไม่ได้ขึ้นไปบนเนินเขาอัศ-เศาะฟาและอัล-มัรวะฮ์ แต่หากเขาขึ้นไปก็เป็นสิ่งที่สมบูรณ์ยิ่งและผู้นั้นได้กระทำความดีเพิ่มเติมอย่างแน่นอน และการขึ้นไปบนเนินเขาทั้งสองนี้ไม่ใช่เงื่อนไขที่จำเป็นหากแต่เป็นสุนนะฮ์ มุอักกะดะฮ์⁽¹⁾ และนักวิชาการสังกัดมัซฮับ อัช-ชาฟีอีย์เห็นพ้องตรงกันว่า การสะอแอโดยขี่สัตว์พาหนะนั้นไม่เป็นมักรูฮ์ แต่ว่าคำนี้กับสิ่งที่ประเสริฐที่สุด (คิลาฟ อัล-อัฟฎูล) และถ้าหากผู้นั้นทำการสะอแอพร้อมกับผู้อื่นในสภาพที่ถูกห้าม ก็เป็นที่อนุญาต⁽²⁾ และท่านอะห์ล อิบน์ มาลิก رضي الله عنه ท่านอะฏอ์ และท่านมูญาฮิดก็มีทัศนะดังที่ว่ามานี้⁽³⁾

พิจารณาตามรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้นจึงวินิจฉัยได้ว่า การสะอแอในบริเวณเส้นทางสะอแอที่ถูกขยายให้กว้างขึ้นซึ่งมิได้ล่วงล้ำพื้นที่เข้ามาในเขตของมัสยิดฮะรออมและระยะความกว้างของเส้นทางสะอแอที่เรียกว่าอัล-มัสอา ยังคงอยู่ในขอบเขตของเชิงเขาอัศ-เศาะฟาและอัล-มัรวะฮ์ ทั้งสองด้านตามความกว้างของระยะการแผ่ยื่นของเชิงเขาทั้งสองด้านย่อมใช้ได้เพราะถือว่าพื้นที่ซึ่งถูกขยายตามความกว้างนั้นยังคงอยู่ภายใต้เนื้อหาของคำว่า : مَا بَيْنَ الْجَبَلَيْنِ “สิ่งที่อยู่ระหว่างเนินเขาทั้งสอง” ซึ่งเนินเขาอัศ-เศาะฟาและอัล-มัรวะฮ์จะมีฐานรากเบื้องต้นได้แผ่ขยายตามความกว้างโดยปลายสุดของฐานรากเบื้องต้นด้านหนึ่งถึงปลายสุดของฐานรากเบื้องต้นอีกด้านหนึ่งคือระยะความกว้างของทางสะอแอ (อัล-มัสอา) ที่เป็นหุบเขา (อัล-วาดีฮ์) ซึ่งมีระยะทางตามความยาวระหว่างเชิงเขาอัศ-เศาะฟา ยาวไปถึงเชิงเขาอัล-มัรวะฮ์ราบใดที่ผู้สะอแอเดินไปในเส้นทางที่มีระยะความกว้างและความยาวที่ว่าย่อมถือว่าการสะอแอของผู้นั้นใช้ได้

ส่วนการสะอแอบนทางเดินสะอแอชั้นสองหรือสูงขึ้นไปก็ให้พิจารณาขอบเขตของระยะความกว้างและความยาวของทางสะอแอชั้นล่างเป็นเกณฑ์เช่นกันเพราะทั้งหมดคือเส้นทางสะอแอ (อัล-มัสอา) ทั้งนี้ไม่คำนึงว่าเส้นทางนั้นจะอยู่ชั้นล่างหรือจะอยู่ชั้นบนก็ตาม แต่ที่ดีแล้วในกรณีที่ไม่มีผู้คนหนาแน่นและเบียดเสียดกันในการเดินสะอแอก็สมควรที่ผู้ทำการสะอแอจะเดินสะอแอที่ทางสะอแอชั้นล่างส่วนในกรณีที่ มีผู้คนหนาแน่นและเบียดเสียดกันก็สามารถทำการสะอแอบนทางสะอแอชั้นที่สองหรือสูงกว่านั้นได้ ตามที่บรรดานักวิชาการของราชอาณาจักรซาอุดีอาระเบียได้ฟัตวาไว้⁽⁴⁾

والله اعلم بالصواب

อาคิส พัทธ์คัมพล

จุฬาราชมนตรี

(1) อัล-มััจญมูอ์ฮัซซุลมุอ์ซัซซิบ; อัน-นะวาอีย์ : 8/94

(2) อัจฉัฎ : 8/101

(3) อัจฉัฎ : 8/103

(4) ฟิกฮุลมะนาลิก อะลลามัซฮับอัล-อิหม่ามมาลิก; อุตตาฮเกาะดูล-วัลฎอฮีย์ : หน้า148, 152